

Підготовка оцінки ризиків

У цій темі викладено чотири основні кроки та керівні питання для підготовки оцінки кліматичних ризиків у контексті *EbA*. Також пояснюється, як оцінити вихідну ситуацію, як визначити цілі, предметне охоплення та обсяг оцінки (особливо щодо *EbA*) та прийняти ключові рішення, які впливатимуть на всю оцінку ризиків. Важливо всебічно обговорити питання та провести «мозговий штурм». Це забезпечить прозорість та обґрунтованість рішень та полегшить пошук відповідей на запитання.

Крок 1. Визначте контекст оцінки кліматичних ризиків для адаптації

Кожна оцінка ризиків проводиться за унікальних умов. Краще вивчивши цей контекст, ви зможете визначити цілі та обсяг оцінки та відповідним чином спланувати ресурси.

? КЕРІВНІ ЗАПИТАННЯ:

- На якому етапі планування адаптації відбувається ваша оцінка? І які пріоритети розвитку та адаптації (якщо вони вже визначені)?

Оцінка ризиків зазвичай відбувається в контексті ширших процесів, таких як підготовка Національного плану в галузі адаптації (НПА) (*National Adaptation Plan (NAP)*) з чіткими цілями та пріоритетами в галузі розвитку та адаптації. Виявлення та розуміння таких процесів допомагає чітко сформулювати мету та виділити потенційний взаємозв'язок між оцінкою та іншими процесами.

- Які установи та ресурси можуть і повинні бути задіяні у оцінці ризиків?

Вибір відповідних партнерських установ та заінтересованих сторін має вирішальне значення для процесу участі, оскільки це створює спільну відповідальність та впливає на успіх оцінки. Місцеві установи різних рівнів (співтовариства, регіону, країни), експерти та зацікавлені сторони з різних секторів додають цінні знання до процесу оцінки та їхня участь підвищить обґрунтованість результатів.

Крок 2. Визначте цілі та очікувані результати

Рішення про проведення оцінки кліматичних ризиків зазвичай визначається конкретною потребою чи нестачею інформації. Цей крок допоможе вам визначити цілі оцінки та очікувані загальні та конкретні результати. Це також допоможе легше виправдати очікування установ та зацікавлених сторін.

? КЕРІВНІ ЗАПИТАННЯ:

- Яким процесам сприятиме оцінка кліматичних ризиків?

Щоб визначити мету оцінки ризиків, необхідно враховувати поточні процеси адаптації та інформаційні потреби відповідних зацікавлених сторін.

- Що ви та ключові зацікавлені сторони хочете дізнатися з оцінки?

До типових прикладів цілей відносяться: виявлення «гарячих точок» ризику у певній галузі або визначення заходів, які допомагають знизити кліматичний ризик.

- Яка цільова аудиторія користуватиметься результатами оцінки ризиків?

Вкрай важливо чітко визначити цільову аудиторію, наприклад: місцеві спільноти, міністерства та національні агенції, які відповідають за планування адаптації, та приймають рішення особи на різних адміністративних рівнях.

- Яких результатів ви очікуєте?

Можливими бажаними результатами можуть бути: карта «гарячих точок» ризику, набір адаптаційних заходів (на основі екосистемного підходу), їх супутні вигоди та недоліки, або описовий аналіз кліматичного ризику та його визначальних чинників.

Крок 3. Визначити предметне охоплення оцінки

Після того, як ви визначили цілі та контекст, необхідно визначити предметне охоплення оцінки ризиків. Це є основою для розробки ланцюжків впливу, що є ключовою складовою цієї оцінки ризиків, описаної в наступному модулі.

? КЕРІВНІ ЗАПИТАННЯ:

- **На що саме спрямована оцінка ризиків, що проводиться вами?**

Ви повинні визначити тематичну спрямованість оцінки (це може бути певна галузь або сфера застосування, наприклад, управління річковими басейнами, сільськогосподарське виробництво, водопостачання тощо) і загальний зв'язок між кліматом, екосистемними послугами та ризиком району, який ви розглядаєте. Чи розглядаєте ви конкретні соціальні групи? Чи зосереджена ваша оцінка тільки на одному предметі або на сукупності предметів (наприклад, ризик для сільськогосподарського виробництва, що стосується зернових культур і худоби)? Яким елементам (наприклад, фермерам, сільськогосподарським угіддям, інфраструктурі тощо.), які перебувають під ризиком, слід приділити особливу увагу?

- **Які кліматичні ризики ви маєте намір оцінити?**

Наприклад, чи розглядаєте ви ризик, пов'язаний з небезпечними явищами, такими як паводок, чи ризик, пов'язаний з такими трендами, як збільшення кількості опадів? Які явища та впливи спостерігалися в минулому? Які відомі ризики та впливи можуть впливати на майбутнє?

- **Які основні некліматичні чинники впливають на ці ризики?**

Для отримання повної оцінки вам також необхідно розглянути, як некліматичні чинники (такі як нестійке землекористування чи зміни у ситуації з доходами місцевих громад) впливають на ризики.

- **Які екосистеми та відповідні екосистемні послуги впливають на ці ризики?**

Вирішіть, чи буде оцінка зосереджена на конкретному співтоваристві, районі / провінції або на чітко визначеній екосистемі (наприклад, дельті річки або природної території, що охороняється), на одній просторовій одиниці (наприклад, одному районі) або кількох районах у порівнянні (наприклад, два або більше) районів). Чи є конкретне просторове охоплення, яке необхідно враховувати?

- Яким є географічне охоплення вашої оцінки і якої просторової деталізації ви домагаєтесь?

Вирішіть, чи буде оцінка зосереджена на конкретному співтоваристві, районі / провінції або на чітко визначеній екосистемі (наприклад, дельті річки або природна територія, що охороняється), на одній просторовій одиниці (наприклад, одному районі) або кількох районах у порівнянні (наприклад, два або більше) районів). Чи є конкретне просторове охоплення, яке необхідно враховувати?

- Який період оцінюється?

Оцінка кліматичних ризиків може відноситися до різних часових періодів. Бажано розпочати з поточних кліматичних ризиків, пов'язаних із впливами поточної мінливості клімату, екстремальних кліматичних явищ та нещодавніх змін кліматичних умов. Додаткові майбутні кліматичні ризики (пов'язані з впливами внаслідок майбутньої мінливості клімату та майбутніх екстремальних кліматичних явищ, наприклад, до 2050 року) можуть бути розглянуті пізніше¹².

- Які методи найбільше підходять для вашої оцінки кліматичних ризиків?

Оцінка ризиків може поєднувати різні методи за допомогою кількісних моделей (наприклад, кліматичних або гідрологічних моделей), підходів, які передбачають залучення багатьох сторін або шляхом комбінації цих двох підходів.

Крок 4. Підготуйте план реалізації

На основі інформації, отриманої на етапах 1–3 цього модуля, ви можете розробити конкретний план роботи щодо оцінки ризиків. При цьому вам необхідно залучити до участі установи та зацікавлені сторони та ретельно враховувати наявні ресурси.

? КЕРІВНІ ЗАПИТАННЯ:

- Які особи та установи беруть участь?

Приділіть час для визначення ключових учасників та установ, які стосуються оцінки ризиків. Це дозволить уникнути затримок у реалізації більш пізньому етапі планування.

¹²В ідеалі разом з майбутніми небезпечними явищами, пов'язаними з кліматом, слід також враховувати майбутню вразливість та шляхи впливу. Однак через брак даних це здебільшого неможливо.

- **Завдання та обов'язки: хто за що відповідає?**

Вкрай важливо, щоб усі ключові зацікавлені сторони мали чітке та повне розуміння цілей та їх ролей. Це сприятиме співпраці та зменшить ймовірність дублювання обов'язків.

- **Яким є тимчасовий горизонт вашої оцінки ризиків?**

Планування у реальному часі має ключове значення, особливо під час вирішення несподіваних завдань. Може виявитися корисним включити до плану проміжні етапи та забезпечити належний моніторинг.

- **Які ресурси потрібні?**

Оскільки такі оцінки зазвичай потребують великих обсягів даних, необхідно запланувати достатній час для збору, підготовки та обробки даних. Чим більше оцінка ґрунтується на даних, тим більше технічного потенціалу та навичок потрібно.

ПРИКЛАД ЗАСТОСУВАННЯ:

Управління річковим басейном – підготовка оцінки ризиків

Крок 1. Визначте контекст оцінки кліматичних ризиків для адаптації

- На якому етапі планування адаптації проводиться оцінка? Чи проводилися оцінки ризиків чи впливу?

У районі зростає усвідомлення необхідності здійснення заходів щодо адаптації. Стратегія адаптації на національному рівні перебуває на стадії підготовки, проте майбутні конкретні дії мають ґрунтуватися на більш комплексній оцінці ризиків. Це була перша оцінка кліматичних ризиків у басейні річки.

- Які пріоритети розвитку та адаптації (якщо вони вже визначені)?

Було встановлено, що внаслідок зміни клімату в басейні річки спостерігатиметься збільшення частоти та

інтенсивності повеней. Таким чином, місцеве населення може зазнати великих економічних втрат через неврожай та спад виробництва. Екосистемні послуги, такі як водопостачання та регулювання, не використовуються для стійких заходів адаптації. Ключовим пріоритетом є зниження ризику повеней шляхом реалізації заходів *EbA* у річковому басейні.

- Які установи та ресурси можуть і повинні бути задіяні у оцінці ризиків?

Ключовими учасниками були: Регіональне управління водного господарства, Міністерство довкілля та – на місцевому рівні – робочі групи та комітети річкового басейну, представники місцевих громад та приватного сектору. Їхня участь із самого початку і протягом всієї оцінки була важливою не тільки для збору всіх наявних місцевих знань, але й для

визначення відповідальності за процес та визнання вжитих заходів. У ході реалізації були зібрані експертні знання про потенційні заходи, їх здійсненність та чинники ризику.

Крок 2. Визначте цілі та очікувані результати

- Що ви та ключові зацікавлені сторони хочете дізнатися з оцінки?

Команда прийшла до думки, що найважливіше визначити ризик повені для життя людей, шкоди майну та критично важливій інфраструктурі, і як його можна знизити за допомогою адаптації, включаючи заходи *EbA*, а також що оцінка має визначити потенційні супутні вигоди та недоліки варіантів *EbA*.

- Яким процесам сприятиме оцінка кліматичних ризиків?

Очевидно, що результати оцінки ризиків (сфокусованої на екосистемному підході) є основою для регіонального та національного плану в галузі адаптації.

- Хто є цільовою аудиторією для використання результатів оцінки ризиків?

Результати оцінки ризиків будуть насамперед представлені місцевій спільноті, тобто всім жителям, особливо землевласникам, керівництву та фермерам, регіональним органам влади та відповідним адміністраціям та департаментам.

- Яких результатів ви очікуєте?

Карта «гарячих точок» ризику повеней та пов'язаних з ними екосистемних послуг, список показників та наборів даних, описовий аналіз ризику та його визначальних факторів. Крім того,

оцінка мала допомогти визначити заходи адаптації (у тому числі *EbA*) і місця, де вони можуть бути реалізовані найбільш ефективно.

Крок 3. Визначити предметне охоплення оцінки

- На що саме спрямована оцінка ризиків, що проводиться вами?

Оцінка була націлена на визначення ризику шкоди майну та загибелі людей внаслідок розливу річки, а також вплив заходів *EbA*, їх супутніх вигод та недоліків у шести районах річкового басейну з урахуванням усіх соціальних груп.

- Які кліматичні ризики ви маєте намір оцінити?

Оцінка була націлена на ризик повені, викликаної занадто великою кількістю опадів.

- Які явища та впливи мали місце у минулому?

Розлив річки через занадто велику кількість опадів відбувався як у вологий, так і в сухий сезон.

- Які відомі ризики можуть впливати на майбутнє?

Збільшення кількості опадів у жовтні та листопаді (сезон дощів стає більш вираженим).

- Які основні некліматичні чинники впливають на ці ризики?

У процесі оцінки команда виявила, що кількість людей, які мешкають у басейні річки, збільшується. Основні галузі, такі як сільське господарство, промисловість та видобуток корисних копалин та інші, залежать від водних ресурсів річки та змінили природний потік річки, при цьому природна рослинність, що виконувала важливу буферну функцію, була видалена для

створення орних земель та інших видів землекористування. Річка протікає через населені пункти, а будинки будуються у безпосередній близькості від берега. Вирубання лісів та деградація водно-болотних угідь стають дедалі частішими. У деяких частинах басейну доходи більше половини населення залежать від сільського господарства. Район економічно неблагополучний. Відсутнє просторове планування, і лише деякі будинки стійкі до паводків.

- Які екосистеми та відповідні екосистемні послуги впливають на ці ризики?

У західній гористій місцевості вгору за течією – густий ліс, який відіграє важливу роль у регулюванні водних ресурсів та запобіганні ерозії. Для східної низовини характерні прибережні ліси і орні землі. У центральній частині річкового басейну розташовано кілька водно-болотних угідь. Їхня здатність утримувати воду значно знижує ризик паводків. У кількох місцях вздовж річки знаходяться буферні зони, які запобігають ерозії ґрунту та замулюванню річок.

- Яким є географічне охоплення вашої оцінки і якої просторової деталізації ви домагаєтеся?

Один річковий басейн, що охоплює шість адміністративних районів.

- Який період оцінюється?

Оцінка стосувалася поточних кліматичних ризиків, пов'язаних із впливом поточної мінливості клімату.

Крок 4. Підготуйте план реалізації

- Які особи та установи беруть участь?

Місцевий офіс міжнародного агентства з розвитку, місцевий університет,

місцева адміністрація та місцеві неурядові організації, які займаються питаннями екосистемних послуг, були залучені до процесу оцінки. На етапі підготовки були заплановані зустрічі з усіма партнерськими установами та зацікавленими сторонами для ознайомлення їх з оцінкою кліматичних ризиків, цілями, методологією та передбачуваними результатами. Спільно з партнерами місцеві органи управління водними ресурсами визначили роль та відповідальність установ.

- Завдання та обов'язки: хто за що відповідає?

За підсумками обговорень з усіма партнерами, які беруть участь в оцінці, обов'язки були розподілені таким чином: Міжнародне агентство розвитку відповідало за методологічний підхід, керівництво, планування, організацію та координацію. Місцевий університет збирав дані (якісні та кількісні) та займався управлінням даними та складанням карт. Місцева неурядова організація надавала місцеві знання, брала участь у роботі ініціативних груп та передавала інформацію решті членів спільноти. Місцевий уряд брав участь у всіх засіданнях, надавав технічні консультації та інформацію про поточні процеси планування адаптації.

- За який час має бути проведено оцінку?

Оцінка ризику мала бути завершена за 18 місяців.